

Copyright © The Author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2026.2.39>

УДК 336.7

Н. Г. Виговська,

*д. е. н., професор, завідувач кафедри фінансів та цифрової економіки,
Державний університет «Житомирська політехніка»*

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7129-6169>

І. Л. Грабчук,

д. е. н., доцент, завідувач кафедри міжнародних відносин і політичного менеджменту, Державний університет «Житомирська політехніка»

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3664-7765>

О. С. Новак,

*к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів та цифрової економіки,
Державний університет «Житомирська політехніка»*

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5671-0306>

ПРОБЛЕМИ МИТНОГО КОНТРОЛЮ ТА ВАЛЮТНОГО НАГЛЯДУ ЗА ОПЕРАЦІЯМИ З ВІРТУАЛЬНИМИ АКТИВАМИ

N. Vyhovska,

Doctor of Economic Sciences, Professor, Head of the Department of Finance and Digital Economy, Zhytomyr Polytechnic State University

I. Hrabchuk,

Doctor of Economic Sciences, Associate Professor, Head of the Department of International Relations and Political Management, Zhytomyr Polytechnic State University

O. Novak,

PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Finance and Digital Economy, Zhytomyr Polytechnic State University

PROBLEMS OF CUSTOMS CONTROL AND CURRENCY SUPERVISION OF VIRTUAL ASSET TRANSACTIONS

У статті здійснено комплексне дослідження актуальних проблем митного контролю та валютного регулювання операцій із віртуальними активами в контексті трансформації фінансової системи України. Актуальність теми зумовлена стрімкою цифровізацією транскордонних фінансових потоків та виникненням нових інструментів переміщення капіталу, які залишаються поза межами традиційного державного нагляду. Метою статті є дослідження проблем валютного нагляду та митного контролю операцій з віртуальними активами та пошук шляхів їх вирішення. Методологічною базою дослідження є загальнонаукові методи пізнання: абстрактно-логічний, аналіз, синтез, порівняння, узагальнення. У роботі виявлено та проаналізовано нормативно-правову колізію між положеннями законодавства з фінансового моніторингу, які допускають платіжну функцію віртуальних активів, та регуляторною позицією Національного банку України щодо заборони їх використання як засобу платежу. Встановлено, що така правова невизначеність стимулює розвиток P2P-сегменту та використання іноземних торговельних майданчиків, що нівелює

ефективність фінансового моніторингу. Крім того, невизначеність правового статусу віртуальних активів дає можливість без належного валютного нагляду та митного контролю переміщувати їх через митний кордон на апаратних гаманцях без встановлення обмежень та джерел походження. Для вирішення окреслених проблем запропоновано доопрацювати вітчизняне законодавство шляхом імплементації європейських стандартів MiCA та CARF з чітким визначенням правового статусу криптовалют (в розрізі їх видів), що дозволить посилити вимоги до фінансового моніторингу, у тому числі щодо постачальників послуг з віртуальними активами; а також забезпечити обмін інформацією між податковими органами різних держав. Визначити порядок декларування віртуальних активів при перетені митного кордону та забезпечити навчання митників основам блокчейн-технологій, криптографії та фінансового моніторингу в цифровій сфері. Також слід розглянути можливість впровадження спеціалізованих технічних засобів, які допоможуть у виявленні та аналізі віртуальних активів, а також забезпечити доступ митним органам до аналітичних платформ та можливості обміну інформацією з іншими фінансовими органами щодо руху віртуальних активів.

The article conducts a comprehensive study of the current problems of customs control and currency regulation of transactions with virtual assets in the context of the transformation of the financial system of Ukraine. The relevance of the topic is due to the rapid digitalization of cross-border financial flows and the emergence of new instruments for capital movement that remain outside the scope of traditional state supervision. The purpose of the article is to study the problems of currency supervision and customs control of transactions with virtual assets and to find ways to solve them. The methodological basis of the study is general scientific methods of cognition: abstract-logical, analysis, synthesis, comparison, generalization. The work reveals and analyzes the regulatory and legal conflict

between the provisions of the legislation on financial monitoring, which allow the payment function of virtual assets, and the regulatory position of the National Bank of Ukraine on the prohibition of their use as a means of payment. It is established that such legal uncertainty stimulates the development of the P2P segment and the use of foreign trading platforms, which reduces the effectiveness of financial monitoring. In addition, the uncertainty of the legal status of virtual assets makes it possible to move them across the customs border on hardware wallets without proper currency supervision and customs control without establishing restrictions and sources of origin. To address the outlined problems, it is proposed to finalize domestic legislation by implementing the European MiCA and CARF standards with a clear definition of the legal status of cryptocurrencies (in terms of their types), which will allow for strengthening the requirements for financial monitoring, including for providers of services with virtual assets; and also to ensure the exchange of information between tax authorities of different states. To determine the procedure for declaring virtual assets when crossing the customs border and to ensure training of customs officers in the basics of blockchain technologies, cryptography and financial monitoring in the digital sphere. It is also necessary to consider the possibility of introducing specialized technical means that will help in the identification and analysis of virtual assets, as well as to provide customs authorities with access to analytical platforms and the possibility of exchanging information with other financial authorities regarding the movement of virtual assets.

Ключові слова: віртуальні активи, криптовалюта, митний контроль, валютне регулювання, фінансовий моніторинг.

Keywords: virtual assets, cryptocurrency, customs control, currency regulation, financial monitoring

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Експоненціальний розвиток

інформаційно-технологічних систем протягом останніх десятиліть дав стрімкий поштовх до появи нових інноваційних продуктів у фінансовій сфері. Фінансові інновації охопили широкий спектр фінансових послуг: розвиток інтернет-платіжних систем, фінтеху, інструментів рефінансування та похідних фінансових інструментів; але справжню революцію в фінансах зумовила спроба побудови децентралізованої емісійної міжнародної платіжної одиниці, а саме – розвиток криптовалют. Попри незавершеність процесів масштабної апробації криптовалют як світового платіжного засобу, результатом цієї еволюції стала інституціоналізація віртуальних активів як специфічного об'єкта фінансових відносин. На сьогодні відсутні єдині підходи до визначення віртуальних активів як у науковому полі, так і в правовому. Більше того, зустрічається взаємозаміна понять «криптовалюти», «віртуальні активи», «цифрові активи». Ускладнює ситуацію і розходження підходів регуляторів, зокрема в міжнародній практиці термін «віртуальні активи» отримав широке розповсюдження завдяки рекомендаціям FATF, тоді як в ЄС частіше використовується поняття «криптоактиви», а в законодавстві США – «цифрові активи» [16, с.130]. Зазначена термінологічна варіативність у поєднанні з правовою невизначеністю статусу віртуальних активів ускладнюють здійснення наглядових та контрольних функцій за їх обігом. Це створює загрози функціонуванню фінансової системи через поширення зловживань, уникнення від сплати податків та використання віртуальних активів як інструменту в схемах легалізації злочинних доходів. В умовах воєнного стану та значних валютних обмежень криптовалюти стали чи не єдиним інструментом виведення капіталу за кордон. Крім того, через невизначений статус віртуальні активи не підлягають декларуванню при переміщенні через митний кордон. Зазначені проблеми обумовлюють актуальність дослідження питань митного контролю та валютного регулювання операцій з віртуальними активами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти функціонування віртуальних активів й криптовалют у тому числі, розглядали

у своїх працях як вітчизняні, так зарубіжні вчені: О. Бігняк, А. Дідик, С. Защипас, О. Мельниченко, О. Новак, О. Петрук, Н. Прокопенко, В. Рисін, С. Федоров, О. Фоміна, U. Bindseil, E. Gerba, G. Pantelopoulos, P. Raghbir, M. Rubio, G. Scheidegger та багато інших. Багато досліджень присвячені визначенню базової термінології віртуальних активів та криптовалют [1], [2], [3], [16], [35]. Питанням обліку та оподаткування криптовалют присвячені дослідження [19], [23], [29], [33]. Численні праці розкривають питання розвитку ринку криптовалют [8], [12], [15]. Ряд авторів присвятили свої дослідження правовому регулюванню обігу віртуальних активів (криптовалют) [4], [18], [21], [24], [34]. Разом з тим, проблематика контролю й нагляду за операціями з віртуальними активами висвітлена в науковій літературі значно менше [20], [37], [38]; а наявні розвідки здебільшого мають дескриптивний характер і фокусуються на загальних напрямках розвитку фінансового моніторингу та контролю.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження проблем валютного нагляду та митного контролю операцій з віртуальними активами та пошук шляхів їх вирішення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Згідно з результатами дослідження, проведеного компанією Chainalysis у 2024 році, Україна посідає шосте місце в рейтингу прийняття криптовалют, залишивши позаду такі держави, як Бразилія, Великобританія, Філіппіни, Японія. А у рейтингу країн за розміром прибутку від вкладень у криптовалюту українці перебувають на 11 позиції із сумарним результатом \$850 млн. [14]. Інтенсифікація використання криптовалют супроводжується зростанням ризиків для фінансової стабільності, які ще у 2021 році згадуються у «Основних засадах грошово-кредитної політики на 2022 рік та середньострокову перспективу». Зокрема, до таких потенційних ризиків НБУ відніс наступні:

- ризик заміщення національної валюти і виникнення паралельного грошового обігу поза межами ефективного контролю з боку НБУ, що може негативно позначитися на спроможності ефективно здійснювати грошово-

кредитну (монетарну) політику та виконувати основну функцію – забезпечення стабільності грошової одиниці України. Це також може нести загрозу для монетарного суверенітету держави;

- ризик використання віртуальних активів для обходу чинного державного регулювання та нагляду, наприклад, обходження валютного регулювання та неконтрольоване перетікання капіталів за кордон, що посилює загрози для стабільності функціонування валютного ринку;

- ризик ухиляння від вимог фінансового моніторингу у сфері запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення (AML/CFT) під час здійснення операцій із віртуальними активами, що може призвести до порушення фінансової стабільності і як наслідок – до послаблення трансмісійного механізму грошово-кредитної (монетарної) політики;

- ризики перетікання частини банківських депозитів у віртуальні активи, витіснення традиційного банкінгу. Це може посилити загрози фінансовій стабільності банківської системи та фінансової системи країни загалом [26].

Окреслені вище ризики перебувають, переважно, у сфері управління центральним банком, однак цей перелік не є вичерпним. Зокрема, довгий період часу здійснення операцій з криптовалютами не регламентувались жодними нормативно-правовими актами, крім спільної заяви вітчизняних регуляторів щодо недопущення використання криптовалют у розрахунках, оскільки вони не мають статусу іноземної валюти. Така правова невизначеність та відсутність регулювання призводила до здійснення операцій з криптовалютами (майнінг, купівля-продаж криптовалют) з отриманням доходів але без сплати податків на доходи. Виявити такі доходи без добровільного декларування суб'єктом, який здійснював такі операції, було практично неможливо, оскільки рахунки в криптовалютах анонімні, а криптобіржі не зобов'язані були надавати інформацію про своїх клієнтів та обороти по їх рахункам.

Колектив авторів під керівництвом Н. Прокопенко у своїй праці пропонували метод виявлення операцій з майнінгу криптовалют на основі обсягів споживання електроенергії. Водночас, як слушно зазначали самі дослідники, потреба у розробці спеціальної форми звітності для суб'єктів господарювання, які займаються такою діяльністю та використання непрямого методу обчислення рівня тіньової економіки для моніторингу майнингової діяльності виникне у разі закріплення у Податковому кодексі положень щодо оподаткування майнингової діяльності [33]. Станом на сьогодні, ні віртуальні активи, ні криптовалюти у Податковому кодексі не згадуються.

Таким чином, першочергові виклики, пов'язані з необхідністю контролю операцій з криптовалютами, були обумовлені необхідністю забезпечення прозорості їх оподаткування. Такої ж думки дотримується С. Федоров, який у своїй праці зазначає, що слушним та обґрунтованим є поширення на відносини із використання криптовалют податкового контролю, спрямованого на забезпечення правильної сплати передбачених чинним законодавством України податків, зборів та інших аналогічних обов'язкових платежів [38, с. 220]. В свою чергу, В. Ковтун та О. Овсієнко підкреслюють, що негативними економічними наслідками недостатнього правового регулювання криптовалютних відносин в Україні є шахрайства і недоотримання державним бюджетом коштів [18]. Ряд дослідників наголошує, що відсторонення держави від правового регулювання операцій із криптовалютами не можна назвати таким, що сприяє розвитку відповідних відносин та є узгодженим зі світовою практикою, адже створює складнощі захисту прав на такі активи у судах, а також ускладнює фіксацію криптовалют в активах компаній, відображення їх на балансі суб'єктів господарювання, введення в обіг, декларування, виконання фіскальних зобов'язань тощо [36].

Водночас, варто зазначити, що в Україні були спроби законодавчо врегулювати обіг криптовалют, однак прийнятий ЗУ «Про віртуальні

активи», так і не набрав чинності, що пов'язане з необхідністю внесення змін до Податкового кодексу України щодо особливостей оподаткування операцій з віртуальними активами.

Таким чином, нормативно-правова невизначеність обумовлює проблеми обліку та виконання фіскальних зобов'язань учасниками ринку віртуальних активів, створюючи при цьому сприятливе середовище для зловживань. Зокрема, використання інструментів крипторинку для виведення активів дозволяє суб'єктам уникати оподаткування та полегшує реалізацію схем із відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом і фінансування тероризму.

Chainalysis виділяє кілька головних методів, які використовуються злочинцями для відмивання грошей через криптовалюту:

1. Централізовані платформи. Багато злочинців використовують централізовані біржі для конвертації та переміщення коштів.
2. Міксери. Ці сервіси допомагають приховати джерело коштів, змішуючи їх із коштами інших користувачів.
3. Мости між блокчейнами. Переміщення коштів між різними блокчейнами ускладнює їхнє відстеження.
4. Онлайн-казино. Такі платформи також часто використовуються для відмивання грошей [27].

Труднощі у виявленні фінансових зловживань у сфері обігу криптовалют, обумовлені високим рівнем анонімності власників криптогаманців, ця проблема згадується у низці досліджень: [23, с. 32], [33, с.9], [34], [37]. Зокрема, В. Рисін у своїй праці наголошує, що всі розрахунки в системі криптовалют проходять конфіденційно, тому інформації про учасників операцій не зможуть дізнатися ні інші користувачі, ні державні органи. Відсутність персональних даних створює сприятливі умови для функціонування передачі коштів між злочинними організаціями. Крім того, анонімність дає широкий простір для шахрайства – у разі втрати

доступу до електронного гаманця власник уже не зможе повернути назад кошти, які на ньому зберігались [34].

Значна частина дослідників для зменшення ризиків, пов'язаних із використанням криптовалют пропонують посилити заходи з фінансового моніторингу та контролю над криптовалютними операціями: [6, с. 106], [7], [11, с. 92], [23, с. 32], [37]. Варто зазначити, що в новій редакції ЗУ «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» від 2020 року з'явилося визначення віртуального активу та постачальника послуг, пов'язаних з обігом віртуальних активів. Крім того, закон визначає постачальника послуг, пов'язаних з обігом віртуальних активів суб'єктом первинного фінансового моніторингу, що зобов'язує його здійснювати нагляд за операціями з віртуальними активами. Водночас такі запровадження не вирішили остаточно проблеми зловживань та фінансових шахрайств у сфері обігу криптовалют.

Зокрема, через невизначений статус криптовалют, вони не потрапляють під дію валютних обмежень, а також існує прогалина при транскордонному переміщенні криптогаманців, на яких може зберігатися необмежена сума коштів.

Проаналізуємо основні проблеми, які перешкоджають ефективному застосуванню інструментів валютного нагляду та митного контролю до операцій з віртуальними активами, зокрема криптовалютами.

Однією із ключових проблем є правова невизначеність статусу віртуальних активів у вітчизняному законодавстві, що ускладнює їхню класифікацію для цілей валютного регулювання та митного контролю.

Закон України «Про віртуальні активи», який так і не набрав чинності, визначає «віртуальний актив» як нематеріальне благо, що є об'єктом цивільних прав, має вартість та виражене сукупністю даних в електронній формі. Існування та оборотоздатність віртуального активу забезпечується

системою забезпечення обороту віртуальних активів. Віртуальний актив може посвідчувати майнові права, зокрема права вимоги на інші об'єкти цивільних прав [31].

Водночас чинний ЗУ «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» трактує «віртуальний актив» як «цифрове вираження вартості, яким можна торгувати у цифровому форматі або переказувати і яке може використовуватися для платіжних або інвестиційних цілей» [32].

Таким чином, фіксуємо суттєві розбіжності у різних нормативно-правових актах щодо визначення «віртуального активу», крім того трактування у ЗУ «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» передбачає можливість використання віртуальних валют для платіжних цілей, що суперечить позиції НБУ щодо заборони використання віртуальних активів як платіжних засобів у розрахунках.

Крім того, ні «нематеріальне благо», ні «цифрове вираження вартості» не відносяться до переліку валютних цінностей, визначених ЗУ «Про валюту і валютні операції», а отже не можуть підпадати під валютні обмеження, встановлені для фізичних та юридичних осіб щодо операцій з купівлі-продажу, переказів та переміщення (пересилання) валютних цінностей. Зокрема, валютні обмеження забороняють для фізичних осіб переказ коштів на рахунки іноземних брокерів для інвестиційних цілей. Ці заходи були прийняті НБУ для подолання непродуктивного відтоку капіталу і діють протягом воєнного стану. В даному випадку криптовалюти відіграють роль «сірої зони», коли спочатку потрібно придбати криптовалюту (переважно стейблкоїни), потім переказати її за кордон та продати із зарахуванням на рахунок іноземного брокера. Така схема дозволяє обходити валютні обмеження та виводити кошти за кордон, і може використовуватись не тільки

з метою інвестицій, а й з метою виведення доходів, отриманих злочинним шляхом.

Що стосується митного контролю, то сфера його впливу поширюється на товари, у тому числі: митний контроль ручної поклажі, митний контроль багажу (що супроводжується/не супроводжується), митний контроль валюти та валютних цінностей, митний контроль енергоносіїв, митний контроль культурних та історичних цінностей, митний контроль лікарських засобів; а також митний контроль транспортних засобів. При цьому, у разі переміщення валютних цінностей (валюти України, іноземної валюти та банківських металів) у сумі, що дорівнює або перевищує еквівалент 10000 євро необхідно подати митному органу декларацію та документ, що підтверджує походження валютних цінностей.

Так як віртуальні активи (в тому числі криптовалюти) в Україні не мають статусу валютних цінностей чи іншого товару, то вони не підлягають митному контролю. Таким чином, зазначена правова невизначеність обмежує здатність митних органів застосовувати встановлені регламенти декларування та оподаткування, зумовлюючи відсутність дієвого контролю за транскордонними операціями з віртуальними активами.

Водночас, варто зазначити, що криптовалюта підлягає обов'язковому декларуванню для державних службовців, які займають відповідальне або особливо відповідальне становище. Відповідно до вимог Національного агентства з питань запобігання корупції (НАЗК), віртуальні активи підлягають обов'язковому відображенню у складі нематеріальних активів. Процедура декларування передбачає зазначення їхньої кількості (числове значення, що відповідає кількості токенів (tokens) або коїнів (coins)), дати набуття права власності, вартості в грошовому еквіваленті (у гривні за офіційним курсом НБУ на дату набуття) та ідентифікатора публічного ключа (публічної адреси) [39].

Варто підкреслити відсутність цілісної концепції щодо оподаткування та декларування операцій з криптовалютами у підходах податкових органів.

Зокрема, Податковий кодекс України (ПКУ) не визначає поняття «віртуального активу», порядку їх декларування та оподаткування. В той же час, Державна податкова служба України, надаючи відповідь у вигляді індивідуальної податкової консультації на звернення, зазначає, що: «...дохід, отриманий фізичною особою від продажу криптовалюти включається до загального річного оподатковуваного доходу як іноземний дохід, якщо джерело виплати цього доходу є іноземним, або як інший дохід, якщо виплата доходу здійснюється фізичною особою – резидентом на території України, та оподатковується податком на доходи фізичних осіб за ставкою 18 % і військовим збором за ставкою 1,5 %» [17].

Крім того, у тексті індивідуальної податкової консультації зазначається, що платник податку, що отримує доходи від особи, яка не є податковим агентом, та іноземні доходи, зобов'язаний включити суму таких доходів до загального річного оподатковуваного доходу та подати податкову декларацію за наслідками звітного податкового року, а також сплатити податок і військовий збір з таких доходів. Податкова декларація про майновий стан і доходи подається за базовий звітний (податковий) період, що дорівнює календарному року для платників податку на доходи фізичних осіб – до 01 травня року, що настає за звітним. Водночас, документ містить наступний текст: «... індивідуальна податкова консультація має індивідуальний характер і може використовуватися виключно платником податків, якому надано таку консультацію» [17]; що обмежує можливості поширення наведених рекомендацій у загальну практику декларування віртуальних активів.

Такі суттєві розбіжності в підходах до декларування віртуальних активів створюють певну невизначеність. Зокрема, в ПКУ немає вимоги щодо обов'язкового декларування віртуальних активів, у той же час в індивідуальних роз'ясненнях податкові органи рекомендують подати декларацію про майновий стан і доходи у разі отримання доходу від продажу криптовалют. Крім того, криптовалюта підлягає обов'язковому

декларуванню для високопосадовців відповідно до вимог НАЗК, а у випадку неправильного чи недостовірного декларування тягне за собою адміністративну або кримінальну відповідальність залежно від суми, на яку відрізняється від достовірних відомостей у декларації. Проте, при перетині кордону вимоги про декларування криптовалют чи інших віртуальних активів немає.

Вищезазначене створює значну лазівку для відтоку капіталу та потенційного відмивання коштів, оскільки держава не має механізмів моніторингу фізичного переміщення віртуального активів через свої кордони. В свою чергу, нематеріальна природа віртуальних активів безпосередньо ускладнює фізичне виявлення, вилучення та традиційні методи оцінки на кордоні. Зокрема, митні органи не можуть використовувати свої стандартні інструменти (наприклад, рентгенівські апарати, фізичний огляд, перевірку ваги) для перевірки наявності або вартості криптовалют. Це робить майже неможливим застосування існуючих митних процедур без нових, спеціальних повноважень та технологічних можливостей. Крім того, митні органи на сьогодні не мають законних підстав для перевірки особистих електронних гаджетів громадян на наявність неліцензійного програмного забезпечення (або криптовалют), і, навіть, підозра на його наявність не є підставою для митного огляду. Митний огляд є візуальним, і виявити неліцензійне програмне забезпечення (або криптовалют) без спеціальної експертизи неможливо [9].

Таким чином, якщо транскордонні перекази значних обсягів криптовалют можуть викликати підозри у біржі, яка обслуговує такі операції та є суб'єктом первинного фінансового моніторингу, то фізичне переміщення апаратних гаманців через митний кордон залишаються непомітним і, практично, не піддається ідентифікації засобами митного контролю.

Варто також підкреслити, що навіть у випадку запровадження обов'язкового декларування криптовалют при перетині митного контролю, значні проблеми виникатимуть із визначенням (митної) вартості та

підтвердженням джерел походження таких активів. Проблеми визначення вартості криптовалют пов'язані з високою волатильністю їх ринкової ціни, яка протягом дня може коливатись на тисячі доларів США. Для вирішення цієї проблеми можна скористатись рекомендаціями НАЗК, за якими вартість криптовалюти зазначається виключно у гривнях за офіційним курсом НБУ на день перетину митного кордону.

Наразі митні органи не мають можливостей дослідити джерела походження криптовалюти та перевірити законність їх отримання. Однак підтвердження джерела походження криптовалют необхідне також і для цілей фінансового моніторингу (наприклад, при операціях з біржами), тому юристи рекомендують завжди зберігати документи, що підтверджують дохід, досліджувати правила роботи бірж, якими користується особа, та вести облік операцій [30].

Попри визнання віртуальних активів об'єктами цивільних прав, законодавчі обмеження щодо їх використання як засобу платежу спонукають користувачів звертатися до альтернативних механізмів, зокрема P2P-транзакцій та послуг іноземних криптобірж. Це створює додаткові перешкоди для фінансового моніторингу та ускладнює процеси детінізації ринку.

Притаманні криптовалютним транзакціям анонімність та транскордонність створюють об'єктивні перешкоди для функціонування традиційних стандартів AML/KYC.

AML (Anti-Money Laundering) перевірка цифрового гаманця є важливим інструментом, спрямованим на запобігання відмиванню злочинних доходів та фінансуванню тероризму. Основна мета AML перевірки – встановити особистість власника цифрового гаманця, оцінити ризики, пов'язані з його транзакційною активністю, та запобігти незаконному використанню фінансових сервісів.

Основними етапами AML/KYC є:

1. Ідентифікація клієнта, або процедура Know Your Customer (KYC), що передбачає збір особистої інформації про клієнта (паспортні дані, адреса реєстрації та проживання, номер особистого телефону, дані водійського посвідчення тощо) і перевірку її достовірності.

2. Оцінка ризику клієнта шляхом аналізу отриманої інформації, такої як: місцезнаходження клієнта, вид його основної діяльності, джерела надходження коштів тощо. Для клієнтів з низьким або помірним рівнем ризику перевірка, як правило, завершується; для інших – здійснюється поглиблене вивчення (Due Diligence).

3. Due Diligence. Для клієнтів із високим рівнем ризику проводиться посилена перевірка, яка може передбачати: додаткові процедури на основі пошуку інформації у відкритих джерелах (OSINT), збирання рекомендацій щодо відповідного клієнта (HUMINT), запити у державні органи та реєстри тощо. Також такі клієнти підлягають постійному моніторингу і посиленому контролю за проведеними транзакціями.

4. Моніторинг криптотранзакцій передбачає аналіз таких операцій на предмет ознак відмивання коштів. Він проводиться на основі оцінки ризиків, здійснених на попередніх етапах, а також за допомогою визначення, так званих «червоних прапорців», які сигналізують про підозрілу операцію (надходження коштів від осіб, які ведуть діяльність у високоризикованих сферах, як-от: нелегальні онлайн-казино, торговельні майданчики даркнету, тощо) [25].

Незважаючи на обов'язковість дотримання стандартів AML/KYC фінансовими посередниками включно з постачальниками послуг віртуальних активів, результативність відповідних заходів обмежується недосконалістю нормативно-правового регулювання та фрагментарністю транскордонної взаємодії компетентних органів.

Наразі відсутня уніфікована міжнародна практика визначення правової природи та статусу криптовалют; кожна держава окремо визначає їх статус

відповідно до власного законодавства. Різноманіття в підході регуляторів призводить до великої кількості порушень у сфері обігу криптовалюти прав і законних інтересів власників, виникнення нелегітимних посередників (операторів) і перехід до правил тіньового ринку [4]. Окремі особи або організації можуть використовувати відмінності в національних законодавствах для переміщення криптовалют через кордони без належного нагляду, потенційно, для незаконних цілей.

Неконтрольоване перетікання капіталів за кордон через віртуальні активи виступає дестабілізуючим фактором для монетарної політики та фінансової стійкості держави. Специфічні властивості віртуальних активів: анонімність та децентралізація унеможливають застосування стандартних процедур відстеження переказів, характерних традиційним банківським системам, що ускладнює спроможності НБУ у підтриманні фінансової стабільності.

Таким чином, проаналізувавши проблемні питання транскордонних операцій з віртуальними активами, які перебувають у сфері валютного нагляду та митного контролю, можна виділити такі їх види:

1. Відсутність нормативно-правової бази, а також суперечності в окремих нормативно-правових актах щодо статусу віртуальних активів, що створює «сліпі зони» в контролі таких операцій.

2. Нематеріальна природа віртуальних активів ускладнює їх виявлення та контроль традиційними методами митного контролю, які базуються на фізичному огляді, а відсутність повноважень митних органів щодо огляду гаджетів громадян обмежує виявлення віртуальних активів.

3. Вимоги щодо декларування віртуальних активів встановлені НАЗК для певних категорій високопосадовців, податкові органи в індивідуальних консультаціях, посилаючись на положення ПКУ, рекомендують декларувати доходи від операцій з віртуальними активами; декларування віртуальних активів на апаратних гаманцях при перетині кордону не передбачене.

4. У разі запровадження обов'язкового декларування віртуальних активів виникне проблема оцінки їх вартості у зв'язку з високою ринковою волатильністю.

5. Відсутність цілісного національного регулювання обігу віртуальних активів у поєднанні з міждержавними відмінностями в підходах до регулювання перетворюють транскордонні операції на зону підвищеного ризику в системі фінансового моніторингу та протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом.

6. Неконтрольований обіг віртуальних активів несе загрозу заміщення національної валюти та виникнення паралельного грошового обігу, що підриває фінансову стабільність та ефективність монетарної політики НБУ.

Першим кроком у вирішенні зазначених проблем є розробка та впровадження відповідної нормативно-правової бази з чітким визначенням правового статусу віртуальних активів та їх класифікації для цілей оподаткування, валютного регулювання та митного контролю.

Прийнятий ЗУ «Про віртуальні активи», який не вступив в силу потребує суттєвого доопрацювання, оскільки містить розбіжності з чинними нормативно-правовими актами та має інші недоліки. Зокрема, В. Волинець акцентує увагу на тому, що в законі відсутні механізми контролю за постачальниками після реєстрації та нерегульованість діяльності децентралізованих бірж [5]. Інший дослідник наголошує на необхідності запровадження на рівні із національним регулюванням операцій із криптовалютами міждержавних механізмів взаємодії у сфері обігу криптовалют в інтересах протидії злочинності та юридичної відповідальності за вчинення правопорушень економічного характеру (зокрема, фінансового шахрайства) [11, с. 92].

Однією з можливостей вирішення проблем, що виникають у цьому Законі, є імплементація іноземного законодавства, зокрема Регуляції (ЄС) 2023/1114, відомої як Markets in Crypto-Assets (MiCA). MiCA – це документ, який передбачає регулювання віртуальних активів у ЄС, захищаючи

користувачів та інвесторів у цій галузі та є важливим для України, оскільки цей нормативний акт є основою для внесення змін до Закону України «Про віртуальні активи». Регламент MiCA стандартизує та гармонізує регулювання криптоактивів на рівні всього Європейського Союзу та сприяє розвитку на міжнародному рівні загалом. [40].

Зазначений регламент визначає: уніфіковану класифікацію видів токенів; чіткий перелік послуг з криптоактивами; а також встановлює вимоги до постачальників послуг із криптоактивами, зокрема, вимоги до мінімального розміру статутного капіталу, корпоративного управління, страхування, розкриття інформації тощо.

Варто зазначити, що міжнародна співпраця з врегулювання обігу віртуальних активів продовжується і вже з 1 січня 2026 року, Європейський Союз впроваджує директиву DAC8, яка введе в дію Структуру звітності про криптоактиви (CARF). Згідно з цими правилами, криптовалютні біржі, брокери та постачальники послуг зберігання зобов'язані повідомляти дані про транзакції користувачів безпосередньо податковим органам.

CARF – це глобальний стандарт звітності, створений Організацією економічного співробітництва та розвитку (OECD), який розширює існуючий Загальний стандарт звітності (CRS), що охоплює традиційні фінансові рахунки, на обіг криптовалют. Відповідно до CARF, біржі, брокери та постачальники гаманців повинні звітувати про широкий спектр операцій з криптоактивами, включаючи:

- конвертації криптовалюти у фіатні валюти;
- торгівля між різними криптоактивами;
- перекази, що включають кастодіальні гаманці.

При цьому, податкові органи автоматично обмінюватимуться цією інформацією з країнами, де користувачі є податковими резидентами [13].

В країнах ЄС біржі почнуть збирати дані 1 січня 2026 року, але перші міжнародні обміни даними заплановані на 2027 рік. Наразі 75 юрисдикцій схвалили стандарт CARF, що формує правову основу для міжнародного

обміну даними. Водночас ОЕСР опублікувала оновлену версію Єдиного стандарту звітності, відомого як CRS 2.0. Ці два стандарти призначені для спільної роботи:

- CRS 2.0 охоплює традиційні фінансові рахунки, електронні гроші, цифрові валюти центрального банку (CBDC) та непрямий вплив криптовалюти через деривативи або інвестиційні фонди;

- CARF зосереджується безпосередньо на криптотранзакціях та переміщеннях на операційному рівні. Нові правила також включають запобіжні заходи для запобігання подвійному звітуванню. Якщо певний актив підпадає під обидві системи, то CRS 2.0 має пріоритет [13].

Запровадження нових регуляторних стандартів відбуваються на тлі занепокоєнь МВФ, який раніше попереджав, що стейблкойни можуть становити потенційні ризики для світової фінансової стабільності.

Крім того, з грудня 2024 року в ЄС застосовується оновлене регулювання переказів коштів (Travel Rule). Воно поширює вимоги фінансового моніторингу на перекази криптоактивів. Постачальники криптопослуг мають забезпечити, щоб кожен переказ криптоактивів супроводжувався ідентифікаційними даними відправника та одержувача за логікою, подібною до вимог для банківських платежів. У разі виведення криптоактивів на власний зовнішній гаманець користувач повинен підтвердити право володіння або контролю над такою адресою, а для переказів понад €1000 (межа) така перевірка є обов'язковою [22]. Поріг Travel Rule різниться залежно від країни, зокрема, у США він становить 3000 доларів США, а FATF рекомендує рівень 1000 доларів США.

Наразі Україна перебуває в статусі потенційного члена ОЕСР (prospective Member of the OECD), однак рішень щодо приєднання до стандарту CARF прийнято ще не було. На нашу думку, впровадження вимог стандартів MiCA та CARF в Україні дозволило б суттєво знизити частку «сірого обігу» криптовалют в частині транснаціональних переказів, запровадити норми оподаткування операцій з криптовалютами, запобігати

відмиванню злочинних доходів та фінансуванню тероризму. А запровадження рекомендованого FATF порогу Travel Rule у розмірі 1000 доларів США дозволило б більш ретельно перевіряти операції з віртуальними активами.

Водночас, навіть запровадження міжнародних стандартів не вирішує всі виявлені проблеми валютного нагляду та митного контролю операцій з віртуальними активами. Зокрема, залишаються розбіжності в підходах щодо декларування віртуальних активів: обов'язкове за вимогами НАЗК та відсутнє при переміщенні через митний кордон. Запровадження обов'язкового декларування віртуальних активів при перетині кордону допомогло б виявити частку криптоактивів із сумнівним походженням. Але питання ефективності стандартних методів митного контролю залишається відкритим, адже митні органи не мають повноважень щодо огляду гаджетів громадян та засобів виявлення апаратних гаманців. Потрібно розробити законодавчі норми, які б чітко визначали умови та порядок огляду електронних пристроїв та апаратних гаманців громадян на кордоні, з дотриманням конституційних прав та свобод особи. Це має бути збалансований підхід, що забезпечує як ефективний контроль, так і захист приватності.

Наразі тільки такі органи як АРМА та Національна поліція, отримали доступ до аналітичних платформ, зокрема Crystal Blockchain, для ідентифікації та відстеження операцій з віртуальними активами, спрямованих на фінансування агресора та обхід санкцій. [28]. Ймовірно, забезпечення подібного доступу до аналітичних платформ митним органам дало б можливість виявляти не тільки операції з фінансування тероризму, а й спроби виведення капіталів за допомогою криптовалют.

Не менш важливим у врегулюванні обігу віртуальних активів є їх класифікації, очевидно, що різні їх види мають різну стабільність та попит серед користувачів. Зокрема, CBDC, у разі їх широкого використання

матимуть статус валют, а отже підлягатимуть традиційним формам валютного нагляду та митного контролю валютних цінностей.

Однак найбільшу проблему у встановленні правил регулювання викликають стейблкойни. Наразі, позиція НБУ щодо статусу криптовалют не залежить від їх виду, тому стейблкойни, навіть у разі забезпечення іноземними валютами не мають статусу платіжного засобу, тому не підпадають під норми валютного нагляду та митного контролю. Варто підкреслити, що саме з використанням стейблкойнів пов'язані операції з непродуктивним відтоком капіталу, адже стейблкойни забезпечені, як правило, стійкими іноземними валютами, що дає більшу надійність та меншу волатильність ринкової вартості й зручність у тимчасовій заміні фіатних валют на період дії валютних обмежень. На нашу думку, такі перекази необхідно взяти під контроль, якщо не в статусі валютних цінностей, то поширити нагляд НБУ з питань фінансового моніторингу за постачальниками послуг з криптоактивами, які здійснюють операції з стейблкойнами.

Доцільно також посилити співпрацю між Державною митною службою, Національним банком України, Міністерством фінансів, Державною податковою службою, правоохоронними органами та відповідними суб'єктами первинного фінансового моніторингу для розробки та впровадження єдиних підходів до контролю за обігом віртуальних активів, включаючи транскордонні операції, забезпечити обмін даними щодо операцій з віртуальними активами у межах повноважень. При цьому, важливо забезпечити навчання митників основам блокчейн-технологій, криптографії та фінансового моніторингу в цифровій сфері. Також слід розглянути можливість впровадження спеціалізованих технічних засобів, які допоможуть у виявленні та аналізі віртуальних активів.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі.
Проведене дослідження дає можливість зробити висновок про те, що обіг віртуальних активів в Україні недостатньо регламентований в частині

валютного нагляду та митного контролю, що створює передумови для непродуктивного відтоку капіталу, легалізації злочинних доходів, реалізації шахрайських схем, уникнення оподаткування, фінансування тероризму тощо. До основних виявлених проблем можна віднести наступні. Відсутність нормативно-правової бази, а також суперечності в окремих нормативно-правових актах щодо статусу віртуальних активів, що створює «сліпі зони» в контролі таких операцій. Нематеріальна природа віртуальних активів ускладнює їх виявлення та контроль традиційними методами митного контролю, а відсутність повноважень митних органів щодо огляду гаджетів громадян обмежує виявлення віртуальних активів. Встановлені вимоги НАЗК щодо декларування віртуальних активів для певних категорій високопосадовців, натомість декларування віртуальних активів на апаратних гаманцях при перетині кордону не передбачене. Відсутність цілісного національного регулювання обігу віртуальних активів у поєднанні з міждержавними відмінностями в підходах до регулювання перетворюють транскордонні операції на зону підвищеного ризику в системі фінансового моніторингу. Вирішити зазначені проблеми можливо шляхом розробки вітчизняного законодавства з врахуванням європейських стандартів MiCA та CARF з чітким визначенням правового статусу криптовалют, що дозволить посилити вимоги до фінансового моніторингу, у тому числі щодо постачальників послуг з віртуальними активами; а також забезпечити обмін інформацією між податковими органами різних держав. Пріоритетного значення набуває розробка науково обґрунтованої класифікації віртуальних активів, оскільки тип активу визначає його правовий статус. Зокрема, стейблкоїни, які мають забезпечення в іноземних валютах, за своєю економіко-правовою природою є наближеними до валютних цінностей, що обумовлює необхідність поширення на них відповідних інструментів валютного нагляду. Доцільно також посилити співпрацю між державними фінансовими органами, правоохоронними органами та суб'єктами первинного фінансового моніторингу, а також забезпечити їм доступ до

аналітичних платформ, що дасть можливість своєчасно виявляти нетипові операції з віртуальними активами та запобігати фінансовим порушенням у цій сфері.

Література

1. Bindseil U., Pantelopoulos G., Coste C.-E. Digital money and finance: a critical review of terminology. *SSRN Electronic Journal*. 2024. DOI: <https://doi.org/10.2139/ssrn.5007868>.
2. Gerba E., Rubio M. Virtual money: How much do cryptocurrencies alter the fundamental functions of money? 2019. URL: <https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/207652/12.%20PE%20642.360%20LSE%20final%20publication-original.pdf> (дата звернення: 28.12.2025).
3. Scheidegger G., Raghubir P. Virtual currencies: different schemes and research opportunities. *Marketing Letters*. 2022. Vol. 33, Issue 2. P. 351–360. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11002-022-09620-z>
4. Бігняк О.В. Криптовалюта та міжнародне приватне право: які колізійні норми застосовуються. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2020. № 2. С. 177–181. DOI: 10.15421/392068
5. Волинець В. В. Державний контроль за обігом віртуальних активів в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2025. № 88 (2). С. 26–32. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.88.2.3>
6. Волосович С. Державне регулювання ринку криптовалют: зарубіжний досвід. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2018. № 1. С. 97–110. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/uazt_2018_1_10
7. Гончарук В.Л. Вплив криптовалют на фінансову систему та можливі наслідки для фінансово-економічної безпеки. *Центральноукраїнський вісник права та публічного управління*. 2025. Випуск 1(9). С. 32-40. URL: <https://cuj.dnuvs.ukr.education/index.php/cuj/article/view/95/91>

8. Дідик А. М., Нечай О. Р. Порівняльний аналіз становлення та розвитку криптовалют у світі: уроки для України. *Вісник Східноукраїнського Національного Університету імені Володимира Даля*. 2024. № 4 (284). С. 15–23. DOI: 10.33216/1998-7927-2024-284-4-15-23

9. Для перевірки гаджетів громадян, які перетинають кордон, немає правових підстав. Дебет-Кредит : укр. бухгалтер. сервіс. 2012. URL: <https://news.dtkr.ua/society/community/20121-dlia-perevirki-gadzetiv-gromadian-iaki-peretinaut-kordon-nemaje-pravovix-pidstav>

10. Добровольська В. В., Державний контроль щодо застосування та обігу цифрових (віртуальних) активів. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2023. № 2. С.57-62. URL: http://apnl.dnu.in.ua/2_2023/9.pdf

11. Доронін І.М. Криптовалюти: соціально-економічні фактори, право та функції держави. *Інформація і право*. 2017. № 3(22). С. 85–93.

12. Дученко М.М., Павленко Т.В. Специфіка формування ринку криптовалют в Україні. *Ефективна економіка*. 2018. № 12. DOI: 10.32702/2307-2105-2018.12.109

13. ЄС відстежуватиме криптовалютні транзакції за новими правилами CARF, починаючи з 2026 року. IronWallet : інформ. ресурс. 2024. URL: <https://ironwallet.io/uk/news/eu-to-track-crypto-transactions-under-new-carf-rules-starting-2026/>

14. За рік українці заробили на криптовалюті \$850 млн. Що треба знати про р2р торгівлю криптою. Delo.ua : головний діловий портал України. 2024. URL: <https://delo.ua/news-companies/za-rik-ukrayinci-zarobili-na-kriptovalyuti-850-mln-shho-treba-znati-pro-p2p-torgivlyu-kriptoyu-437338/>

15. Захарків В. Регулювання ринку криптовалют: вітчизняний та зарубіжний досвід. *Економіка та суспільство*. 2023. № 53. DOI: 10.32782/2524-0072/2023-53-57

16. Защипас, С. М. Фундаментальні поняття віртуальних активів та механізм їх функціонування. *Економіка, управління та адміністрування*.

2025. № 2(112), 121–134. DOI: [https://doi.org/10.26642/ema-2025-2\(112\)-121-134](https://doi.org/10.26642/ema-2025-2(112)-121-134),

17. Індивідуальна податкова консультація від 08 лют. 2024 р. № 637/ПК/99-00-24-03-03. Державна податкова служба України. URL: <https://ipk.vobu.ua/view/33374-637-IPK-99-00-24-03-03-IPK>

18. Ковтун В., Овсієнко О. Криптовалютні відносини в Україні: економіко-правовий аналіз. *Економіка та суспільство*. 2021. DOI: 10.32782/2524-0072/2021-31-50

19. Крупка Я., Окренець В. Криптовалюта як об'єкт обліку і джерело економічних вигод. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2020. Вип. 3. С. 238–251. DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2020.03.238>.

20. Кулик О. І. Законодавче забезпечення протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму під час здійснення операцій із віртуальними активами. *Juris Europeans Scientia*. 2021. № 3. С. 43–48. DOI: <https://doi.org/10.32837/chem.v0i3.227>

21. Мандрик В. О., Мороз В. П. Законодавче регулювання курсу криптовалют в Україні, проблеми та перспективи їх розвитку. *Науковий вісник УНФУ*. 2019. Вип. 29, № 4. С. 67–71. DOI: 10.15421/40290414

22. Мельник А. Полювання за податками по-європейськи: як DAC8 дозволить відстежувати криптовалюту. *Incrypted* : медіа-ресурс про криптовалюту. 2023. URL: <https://incrypted.com/ua/ohota-za-podatkami-po-yeuropejski/>

23. Мельниченко О. В., Новак О. С., Фоміна О. В. Проблеми та перспективи розвитку оподаткування операцій з криптовалютами. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2022. № 3 (53). С. 28–33. DOI: [https://doi.org/10.26642/pbo-2022-3\(53\)-28-33](https://doi.org/10.26642/pbo-2022-3(53)-28-33).

24. Некіт К. Г. Розвиток правового регулювання обігу віртуальних активів (криптовалют) в Україні. *Часопис Цивілістики*. 2022. № 44. С. 45–50. DOI: 10.32837/chc.v0i44.455

25. Огреба С. Фінансовий моніторинг і криптовалюти: як боротися із відмиванням коштів. *Юридична газета*. 2025. № 4 (792). URL: <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/finansoviy-monitoring-i-kriptovalyuti-yak-borotися-iz-vidmivannyam-koshtiv.html>

26. Основні засади грошово-кредитної політики на 2022 рік та середньострокову перспективу : схвалено рішенням Ради Національного банку України від 13 верес. 2021 р. / Національний банк України. 2021. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/MPG_2022-mt.pdf?v=4

27. Основні методи відмивання грошей у криптовалюті. FinAP : інформ.-аналіт. портал. 2024. URL: <https://finap.com.ua/osnovni-metody-vidmyvannya-groshej-u-kriptovalyuti/>

28. Отримано доступ до нової платформи, яка дозволяє відстежувати операції з криптовалютами. АРМА : офіц. вебсайт. Нац. агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів. 2024. URL: <https://arma.gov.ua/news/typical/otrimano-dostup-do-novoi-platforni-yaka-dozvolyaе-vidstejuvati-operatsii-z-kriptovalyutami>

29. Петрук О. М., Новак О. С. Сутність криптовалюти як методологічна передумова її облікового відображення. *Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки*. 2017. № 4 (82). С. 48–55. DOI: [https://doi.org/10.26642/jen-2017-4\(82\)-48-55](https://doi.org/10.26642/jen-2017-4(82)-48-55).

30. Писанчин С. Як працює фінмоніторинг при обміні криптовалюти. Digital Law: інформ.-аналіт. ресурс. URL: <https://digitallaw.com.ua/yak-praczuуe-finmonitoryng-pry-obmini-kriptovalyuty/>

31. Про віртуальні активи : Закон України від 17 лют. 2022 р., № 2074-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20>

32. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення : Закон України від 06 груд. 2019 р. № 361-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20>

33. Прокопенко Н. С., Фененко П. О., Тимошенко А. О. Оподаткування криптовалютного бізнесу: реалії і перспективи. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 7. С. 5-10.
34. Рисін В., Рисін М., Федюк І. Правовий статус криптовалюти як фінансового інструменту. *Ефективна Економіка*. 2018. № 11. DOI: 10.32702/2307-2105-2018.11.7
35. Савченко Є. Ю. Цифрові речі, цифрові активи, віртуальні активи та цифрові токени: розмежувати не можна консолідувати. *Київський часопис права*. 2024. № 3. С. 87–95. DOI: <https://doi.org/10.32782/klj/2024.3.13>.
36. Устименко В.А., Поліщук Н.Ю. Про стан правового забезпечення обігу криптовалют в Україні: погляд крізь призму зарубіжного досвіду. *Економіка та право*. 2018. № 1(49). С. 60–65.
37. Уткіна М. С. Фінансовий моніторинг як інструмент запобігання фінансовому тероризму: нові виклики та перспективи. *Академічні візії*. 2023. No 20. URL: <https://www.academy-vision.org/index.php/av/article/view/431>.
38. Федоров С. Державний фінансовий контроль і криптовалютні операції: поза межами права. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 3. С. 218–222. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/3/42.pdf>
39. XII. Нематеріальні активи. Декларування. База знань НАЗК : офіц. вебсайт. Національне агентство з питань запобігання корупції. 2024. URL: <https://wiki.nazk.gov.ua/category/deklaruvannya/hii-nematerialni-aktyvy/>
40. Шаповалова І. Внутрішні виклики регулювання віртуальних активів в Україні. *Вісник НААУ*. 2024. № 9 (104). URL: <https://unba.org.ua/publications/9651-vnutrishni-vikliki-regulyuvannya-virtual-nih-aktiviv-v-ukraini.html>

References

1. Bindseil, U., Pantelopoulos G. and Coste, C.-E. (2024), “Digital money and finance: a critical review of terminology”, SSRN Electronic Journal. DOI: <https://doi.org/10.2139/ssrn.5007868>.

2. Gerba, E. and Rubio, M. (2019), “Virtual money: How much do cryptocurrencies alter the fundamental functions of money?”, available at: <https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/207652/12.%20PE%20642.360%20LSE%20final%20publication-original.pdf> (Accessed 28.12.2025).

3. Scheidegger, G. and Raghurir, P. (2022), “Virtual currencies: different schemes and research opportunities”, *Marketing Letters*, Vol. 33, Issue 2, pp. 351–360. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11002-022-09620-z>

4. Bihniak, O.V. (2020), “Cryptocurrency and private international law: what conflict rules apply”, *Aktual'ni problemy vitchyznianoï iurysprudentsii*, vol. 2, pp. 177–181. DOI: 10.15421/392068

5. Volynets', V. V. (2025), “State control over the circulation of virtual assets in Ukraine”, *Naukovyj visnyk Uzhhorods'koho natsional'noho universytetu. Seriia: Pravo*, vol. 88 (2), pp. 26–32. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.88.2.3>

6. Volosovych, S. (2018), “State regulation of cryptocurrency market: foreign experience”, *Zovnishnia torhivlia: ekonomika, finansy, pravo*, vol. 1, pp. 97-110, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/uazt_2018_1_10 (Accessed 28.12.2025).

7. Honcharuk, V.L. (2025), “The impact of cryptocurrencies on the financial system and possible consequences for financial and economic security”, *Tsentral'noukrains'kyj visnyk prava ta publichnoho upravlinnia*, vol. 1(9), pp. 32-40, available at: <https://cuj.dnuvs.ukr.education/index.php/cuj/article/view/95/91> (Accessed 28.12.2025).

8. Didyk, A. M. and Nechaj, O. R. (2024), “A comparative analysis of the formation and development of cryptocurrencies in the world: lessons for Ukraine”, *Visnyk Skhidnoukrains'koho Natsional'noho Universytetu imeni Volodymyra Dalia*, vol. 4 (284), pp. 15–23. DOI: 10.33216/1998-7927-2024-284-4-15-23

9. Debet-Kredyt (2012), “There is no legal basis for checking the gadgets of citizens crossing the border”, available at:

<https://news.dtkr.ua/society/community/20121-dlia-perevirki-gadzetiv-gromadian-iaki-peretinaut-kordon-nemaje-pravovix-pidstav> (Accessed 28.12.2025).

10. Dobrovol's'ka, V. V. (2023), "State control over the use and circulation of digital (virtual) assets", *Aktual'ni problemy vitchyznianoï iurysprudentsii*, vol. 2, pp.57-62, available at: http://apnl.dnu.in.ua/2_2023/9.pdf (Accessed 28.12.2025).

11. Doronin, I.M. (2017), "Cryptocurrencies: socio-economic factors, law and functions of the state", *Informatsiia i pravo*, vol. 3(22), pp. 85–93.

12. Duchenko, M. M. and Pavlenko, T. V. (2018), "The specifics of the formation of the crypto-currency market in Ukraine", *Efektivna ekonomika*, vol. 12. DOI: 10.32702/2307-2105-2018.12.109

13. IronWallet (2024), "EU to track cryptocurrency transactions under new CARF rules starting in 2026", available at: <https://ironwallet.io/uk/news/eu-to-track-crypto-transactions-under-new-carf-rules-starting-2026/> (Accessed 28.12.2025).

14. Delo.ua (2024), "Ukrainians earned \$850 million on cryptocurrency in a year. What you need to know about p2p crypto trading", available at: <https://delo.ua/news-companies/za-rik-ukrayinci-zarobili-na-kriptovalyuti-850-mln-shho-treba-znati-pro-p2p-torgivlyu-kriptyu-437338/> (Accessed 28.12.2025).

15. Zakharkiv, V. (2023), "Regulation of the cryptocurrency market: domestic and foreign experience", *Ekonomika ta suspil'stvo*, vol. 53. DOI: 10.32782/2524-0072/2023-53-57

16. Zashchypas, S. (2025), "Fundamental concepts of virtual assets and the mechanism of their functioning", *Ekonomika, upravlinnia ta administruvannia*, vol. 2(112), pp. 121-134. DOI: [https://doi.org/10.26642/ema-2025-2\(112\)-121-134](https://doi.org/10.26642/ema-2025-2(112)-121-134),

17. State Fiscal Service of Ukraine (2024), "Individual tax consultation dated February 8, 2024 No. 637/IPK/99-00-24-03-03", available at: <https://ipk.vobu.ua/view/33374-637-IPK-99-00-24-03-03-IPK> (Accessed 28.12.2025).

18. Kovtun, V. and Ovsienko, O. (2021), "Cryptocurrency relations in Ukraine: economic and legal analysis", *Ekonomika ta suspil'stvo*. DOI: 10.32782/2524-0072/2021-31-50

19. Krupka, Ya. and Okrenets', V. (2020), "Cryptocurrency as an object of accounting and a source of economic benefits", *Visnyk Ternopil's'koho natsional'noho ekonomichnoho universytetu*, vol. 3, pp. 238–251. DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2020.03.238>.

20. Kulyk, O. I. (2021), "Legislative support for combating money laundering and terrorist financing during transactions with virtual assets", *Juris Europeans Scientia*, vol. 3, pp. 43–48. DOI: <https://doi.org/10.32837/chem.v0i3.227>

21. Mandryk, V. O. and Moroz, V. P. (2019), "Legislative regulation of the exchange rate of cryptocurrencies in Ukraine, problems and prospects for their development", *Naukovyj visnyk UNFU*, vol. 29, no. 4, pp. 67–71. DOI: 10.15421/40290414

22. Mel'nyk, A. (2023), "Tax Hunting in the European Style: How DAC8 Will Allow Tracking Cryptocurrencies", available at: <https://incrypted.com/ua/ohota-za-podatkami-po-yevropejski/> (Accessed 28.12.2025).

23. Mel'nychenko, O. V., Novak, O. S. and Fomina, O. V. (2022), "Problems and Prospects for the Development of Taxation of Cryptocurrency Transactions", *Problemy teorii ta metodolohii bukhhalters'koho obliku, kontroliu i analizu*, vol. 3 (53), pp. 28–33. DOI: [https://doi.org/10.26642/pbo-2022-3\(53\)-28-33](https://doi.org/10.26642/pbo-2022-3(53)-28-33).

24. Nekit, K. H. (2022), "Development of Legal Regulation of the Circulation of Virtual Assets (Cryptocurrencies) in Ukraine", *Chasopys Tsyvilstyky*, vol. 44, pp. 45–50. DOI: 10.32837/chc.v0i44.455

25. Ohreba, S. (2025), "Financial Monitoring and Cryptocurrencies: How to Combat Money Laundering", *Yurydychna hazeta*, vol. 4 (792), available at:

<https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/finansoviy-monitoring-i-kriptovalyuti-yak-borotisya-iz-vidmivannyam-koshtiv.html> (Accessed 28.12.2025).

26. National Bank of Ukraine (2021). “Basic principles of monetary policy for 2022 for the medium term”, available at: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/MPG_2022-mt.pdf?v=4 (Accessed 28.12.2025).

27. FinAP (2024), “Main methods of money laundering in cryptocurrency”, available at: <https://finap.com.ua/osnovni-metody-vidmyvannya-groshej-u-kriptovalyuti/> (Accessed 28.12.2025).

28. ARMA (2024), “A new platform has been gained that allows you to track cryptocurrency transactions”, available at: <https://arma.gov.ua/news/typical/otrimano-dostup-do-novoi-platformi-yaka-dozvolyaє-vidstejuvati-operatsii-z-kriptovalyutami> (Accessed 28.12.2025).

29. Petruk, O.M. and Novak, O.S. (2017), “The essence of cryptocurrency as a methodological prerequisite for its accounting display”, *Visnyk Zhytomyrs'koho derzhavnoho tekhnolohichnoho universytetu. Serii: Ekonomichni nauky*, vol. 4 (82), pp. 48-55. DOI: [https://doi.org/10.26642/jen-2017-4\(82\)-48-55](https://doi.org/10.26642/jen-2017-4(82)-48-55).

30. Pysanchyn, S. (2025), “How financial monitoring works when exchanging cryptocurrency”, available at: <https://digitallaw.com.ua/yak-praczyuye-finmonitoryng-pry-obmini-kriptovalyuty/> (Accessed 28.12.2025).

31. The Verkhovna Rada of Ukraine (2022), The Law of Ukraine “About virtual assets”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20> (Accessed 28.12.2025).

32. The Verkhovna Rada of Ukraine (2019), The Law of Ukraine “On prevention and counteraction to the legalization (laundering) of proceeds from crime, the financing of terrorism and the financing of the proliferation of weapons of mass destruction”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20> (Accessed 28.12.2025).

33. Prokopenko, N., Fenenko, P. and Tymoshenko, A. (2018), “Cryptocurrency taxation: realias and prospects”, *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*, vol. 7, pp. 5–10.
34. Rysin, V., Rysin, M. and Fedyuk, I. (2018), “Legal status of cryptocurrency as a financial instrument”, *Efektyvna ekonomika*, vol. 11. DOI: 10.32702/2307-2105-2018.11.7
35. Savchenko, Ye. Yu. (2024), “Digital things, digital assets, virtual assets and digital tokens: delimitation cannot be consolidated”, *Kyivs'kyj chasopys prava*, vol. 3, pp. 87–95. DOI: <https://doi.org/10.32782/klj/2024.3.13>.
36. Ustymenko, V.A. and Polischuk, N.Yu. (2018), “On the state of legal support for the circulation of cryptocurrencies in Ukraine: a view through the prism of foreign experience”, *Ekonomika ta pravo*, vol. 1(49), pp. 60–65.
37. Utkina, M. S. (2023), “Financial monitoring as a tool for preventing financial terrorism: new challenges and prospects”, *Akademichni vizii*, vol. 20, available at: <https://www.academy-vision.org/index.php/av/article/view/431> (Accessed 28.12.2025).
38. Fedorov, S. (2019), “State financial control and cryptocurrency transactions: beyond the law”, *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo*, vol. 3, pp. 218–222, available at: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/3/42.pdf> (Accessed 28.12.2025).
39. NAZK (2024), “XII. Intangible assets. Declaration”, available at: <https://wiki.nazk.gov.ua/category/deklaruvannya/hii-nematerialni-aktyvy/> (Accessed 28.12.2025).
40. Shapovalova, I. (2024), “Internal Challenges of Regulation of Virtual Assets in Ukraine”, *Visnyk NAAU*, vol. 9(104), available at: <https://unba.org.ua/publications/9651-vnutrishni-vikliki-regulyuvannya-virtual-nih-aktiviv-v-ukraini.html> (Accessed 28.12.2025).

Отримано редакцією журналу / Received: 13.02.26

Прорецензовано / Revised: 16.02.26

Схвалено до друку / Accepted: 19.02.26